

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בכיבוד פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' ניצבים וילך תשפ"ו

בית יעקב

זהירות בשמיעת קריאת התורה

לקח את ספר (לא, כו).

אפשר לרמז על עלית ספר תורה שאנו עולים
שהם רמוזים באבא כמו שכתב רבנו זל"ה (שער
הכנות קריאת ספר תורה דרוש ב), וצריך האדם להיות זהיר
להיות אגזיז קשובות לשמיעת קריאת הספר תורה,
שלא יפנה לשום דבר אחר אפלו לדברי תורה רק
לשמיעת קריאת הספר תורה בלבד, כי יש לו תקון
בזה.

ע"י קריאת התורה לא תשתכח תורה מישראל

וזוהו לקח את ספר התורה, לקח לשון הוה, דהיינו
הוה רגילים להוציא ספר תורה לקרות בו בפרים.
וזהו לקח לשון (משלי ד ב) 'כי לקח טוב נתתי לכם
תורת אל תעזבו, וזהו הוה רגילים לקח לקח טוב'
הוה שהוא ספר תורה ולקרות בו בפרים, כמו
שנאמר 'תורת אל תעזבו, דבזה לא תשכח התורה
מישראל' (מחשוף הלב).

בידעו כי 'חנן' ו'צדיק' ושומע אל אבינוים בזמן צרתם, וכן
באמת יהיה, ואלהינו מרחם.

חומרת הצרות המשונות בכל תפוצות ישראל

מעתה, תובן מאד גם תפלתו של אדוננו דוד המלך עליו
השלוש במזמור אחר מן ההלל (תהלים קיח), 'מן המצר קראתי י-ה
ענני במרחב י-ה'. כי 'מצר' רומז לגלות האחרונה, שבה תכפו
על ישראל צרות רבות ועצומות בזו אחר זו, יותר מכל מה
שעברו בכל הדורות. וזאת משום שאין לה שעה שהיו ישראל
מפזרים בה בכל אמה ולשון כזו, ומשום כך משתעבדים
בהם כל הגוים בכל מקומות מושבותם, ומחדשים עליהם מיני
גדרות שונות ומשונות כל אחד לפי מקומו. לא ראי זה כראי זה,
ולא ראי זה כראי זה. יש הדנים את ישראל להריגה חלילה, ויש
השוללים את ממונם באמתלאות שונות. יש המענישים אותם
במכות ויסורים, וישנם המשתעבדים אותם בעבודה קשה, אך
הצד השווה שבהם שכלם עושים בישראל כרצונם, ואין אחד
בהם שימחה במעשיו של חבריו ויזכירם על מעשיהם הרעים.

תקות ישראל לישועה - מכה גודל אמונתם

כך בעונותינו הרבים מתגברות צרות אלו מדור לדור, ואין
לה יום שאין קללתו מרבה משל חברו. ולא עוד אלא שגם
הימים והשנים מתארכים, ואין הישועה נראית אחר פתלנו. אך
ודאי גם אחר שכלו כל הקצין, עיני ישראל נשואות לישועת ה',
ואינם מאבדים תקוותם ואמונתם בצור עולמים. וזהו 'קראתי י-
ה' - מתחננים ומבקשים ישראל מאת ה' מתוך הגלות הנוראה,
שישמע קול שונותם ויגאלם במהרה.

אריכות הגלות - לכפרת כל העוונות

אך על כך אומר דוד המלך ברוח קדשו, שכל אריכות הגלות
באה לטובת ישראל, כדי לכפר על עונותיהם, וברגע שיבוא
עת פקדתם, לא יאחר ה' אפלו רגע אחד את גאלתם.

יראת יעקב

גאולת ישראל בזכות השכינה ובזכות התפילה

ה' אלהי אבותיהם, ויחשיב להם את מעט
המצוות שעשו כשלל רב, שהרי הכל לפי
גדל המעשה, ולפום צערא אגרא.

גודל המעשה - בגודל הנסיון

בכך התפרש דרשת רבותינו זכרונם
לברכה (שיר השירים רבה ז ו) על הפסוק (שם)
'ראשך עליך כפרמל ודלת ראשך כארנמן' -
הרש שבך כאלהיו בהר הפרמל, והדל שבך
כדגמאל, שכתוב בו (דניאל ה ז) 'ארננא ילבש'.
ולפי פשוטם קשים הדברים להלכס, היאך
יתכן שיהיו האנשים הפשוטים שבישראל
שקולים כאותם צדיקים נשגבים, אלהיו
ודגמאל. אכן לפי המבאר כאן מוכן מאד,
כי לפי קשי הגלות, נחשב גם מעשה קטן
בדור האחרון - שקול כמעשה עצום בדורות
הראשונים.

בקשת הגאולה בחסד ולא בזכות

וכך יתפרשו הפסוקים מעתה: 'אהבתי כי
ישמע ה' את קולי תחנוני' - ראשי התבות -
אותיות 'אכייאק'ת, עם שני כוללים, עולים
בגימטריא כחשבון התבות 'על הגלות' (544),
לומר כי בקשת דוד המלך עליו השלום
במזמור זה הנה על הגלות האחרונה. ובשם
כלל ישראל שיהיו באחרית הימים, אומר
שיצפו וישתוקקו לשמיעת ה' את קול
תחנוניהם, שיראה בארץ גלותם ויביט
בשפלותם, ויגאל אותם מעינם. ואין
בקשתם בזכות מעשיהם הטובים, כי מודים
ויודעים הם שאינם ראויים להגאל מתוך
מעוט מעשיהם, אלא הכל בחסד מאת ה',
שיראה בקשי הצרות וירחמם.

בקשת ישראל להיגאל מדוחק הצרות

כך ממשיך הכתוב, 'כי השא אנו לי' -
ראוי שישה ה' את אנו לקול צעקת ישראל,
משום 'ובימי אקרא' - כלומר, לא מכה
המעשים, אלא מכה הימים, שנתארכו כל
כך ותכפו בהם צרות בזו אחר זו, וכל הימים
מלאו במות וצרות, כהמשך הכתוב 'אפפוני
חבלי מות ומצרי שאול מצאוני, צרה ויגון
אמצא'.

על כן, בראות המשוך כל זאת,
מתלבשת בו רוח עז וגבורה לבקש מאת
ה', ואומר 'ובשם ה' אקרא' - ומהי הקריאה,
'אנא ה' מלטה נפשי מן הצרות והגלות,
בעבור גדל סבלי מהן. ובטחונו בה' רב,

וקראת אתכם הרעה באחרית הימים כי
תעשו את הרע בעיני ה' (לא כט).

באחרית הימים קדם הגאולה העתידה,
יהיו ישראל בשפל המדרגה ברוח ובגשם,
ולא יהיו ראויים לגאולה מצד מעשיהם, ולכן
הצריך דוד המלך עליו השלום לבקש על
גאלתם בזכות השכינה הקדושה השרויה
עמם. אך באמת חסדי ה' לא תמנו, ואפלו
בזמן שאין ישראל ראויים להגאל מכה
מעשיהם, לא נסתמו בעדם שערי התפלה,
ואם יבקשו על כך בכל כחם, תתקבל
בקשתם גם לולא זכות השכינה לגאולה.

בקשת דוד המלך על אריכות הגלות האחרונה

בכך מפרש רבנו זי"ע א (בגדי השרד, ביאור
מזמור 'אהבתי כי ישמע ה') את לשון המזמור
בתהלים (פרק קטז): 'אהבתי כי ישמע ה' את
קולי תחנוני. כי השא אנו לי ובימי אקרא.
אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני, צרה
ויגון אמצא. ובשם ה' אקרא אנא ה' מלטה
נפשי. חנן ה' וצדיק ואלהינו מרחם'.

במזמור זה, צפה דוד המלך ברוח קדשו
את אריכות הגלות האחרונה, שסופה אינו
נראה לעין, משום שבני ישראל שבאותו
דור לא יהיו ראויים לגאולה, באשר אין
בידם מספיק מעשים טובים. אך למרות
זאת, סופם להגאל בזכות שפלותם
בשתוקקת ובאמונה את הצרות הקשות
מנשא שיהיו באותו זמן, כאשר הגוים
הרשעים משתעבדים בהם ומענינם אותם,
ועוד מבזים אותם על כך ושותקים על
משבתם. ועם כל הצער והקשי הנמשכים
לאורך זמן כה רב, אין ישראל מתלוננים על
רע מזלם, לאמר 'מה לנו ולצרה זאת, אלא
סובלים את הכל בעבור כבוד ה' ויתבדר
ומקבלים עליהם את הדין, ורק בו הם שמים
את בטחונם, ועליו משליכים את יבם. על
כן, גם אם תתארך הגלות מאד חלילה, סוף
הגאולה לבוא.

מיעוט המעשים הטובים בגלל אורך הגלות

בשול קשי השעבוד, מלמד עליהם
הבורא ויתבדר זכות, שרק אריכות הגלות
וקשי השעבוד גורמים למיעוט מעשיהם
הטובים, כי אנוסים הם ולחוצים מכל צרות
מחפשיהם ולוחציהם, ומשום כך לא יעזבו

באור יעקב

את האור כי טוב

רק פקח הנער את עיניו, והנה אור גדול וחזק שטף את כל החדר, אור חזק מאין כמותו, ועוד יותר מאור השמש. באותם רגעים עיניו של הנער נעשו סומות, שוב הוא לא יכול היה להביט בעדן ולראות.

נפעם ונרגש מהמראה שוב הנער לשנתו עד כי האיר הבקר. עם שחר האיר הרב את הנער, כשהוא קורא לו בשמו. נסה הנער לפקח את עיניו, ונוכח לגלות לחדרתו, כי הוא עודנו סומא, וכי עיניו התעוררו מעצמת האור החזק שראה בחדר כשהתעורר בלילה.

שח הנער את הדברים לרב. שאלו הרב: "ומי נתן לך הרשות להביט במקום שאינך רשאי?" שתק הנער ולא ידע מה להשיב.

אמר לו הרב: "ובכן, אם תשובע לי שלא תגלה דבר זה ומעשה זה כל זמן שאני חי על פני האדמה, תוכל להתרפא. אך באם לא תהיה מוכן להשבע על כך, אזי תדע שאין רפואה למכתך".

תכף ומיד נשבע הנער כי לא יספר את הדבר לאיש. ואכן הרב העביר את ידו הקדושה על עיניו של הנער, ומיד נפקחו עיניו ושוב הנער לראות כאחד האדם.

עד סוף ימיו של הרב שמר הנער את שובעתו כבבת, ולא ספר את הדבר לאיש. רק אחר פטירתו של הרב ספר הנער את המעשה המפלא.

לילותיו של רבנו האביר יעקב זיע"א היו כלם קדש ללמוד תורת הנגלה והנסתר. עם תחלת הלילה, לומד היה הרב שמונה עשרה פרקי משניות בעל פה. לאחר מכן סועד היה פת ערבית, ומיד לאחר ברכת המזון הנה היה בש"ס ובפוסקים עד שעה קלה לפני חצות הלילה. או אז עולה היה על יצועו לתנומה קצרה, שנת ארעי שארכה עד חצות הלילה בדיוק.

עם חצות ליל קם היה הרב משנתו הקצרה, עורך תקון חצות בהשתפכות הנפש, ואחר כך הונה בתורת הנסתר עד אור הבקר. הרב היה לומד אז ספרי קבלה, זהר הקדוש, וספרי האריז"ל וגוריו.

חדרו של הרב, בו היה הונה בתורה ובו היה גם חוטף את תנומתו הקלה, היה ממצע ועומד בין ביתו של הרב לבין בית מדרשו, כשדלת אחת של החדר פתוחה הייתה לכוון הבית, ואלו הדלת השניה פתוחה הייתה לכוון בית המדרש.

בחדרו של הרב ישן גם נער אחד מקרובי משפחתו.

לילה אחד התעורר הנער ושמע את הרב לומד תורה יחד עם אדם נוסף. התפלא הנער, הרי ידע כי מלבדם אין עוד איש בחדר, ואם כן מי הוא זה ואיזהו הלומד עם הרב בשעות לילה מאחרות כל כך. פקח הנער את עיניו ונסה להביט ולראות מי הם הנוכחים בחדר.

קדושת יעקב

עיקר התשובה - בכח התפילה

שלמה לפניך. מסדר הדברים ומקביעת ברכה זו בתחלת תפלתו של אדם, יש להוכיח כי הדרך הסלולה לחזרה בתשובה היא דרך התפלה, ולכן אמרו 'וקרבנו מלכנו לעבודתך' - היא עבודת התפלה, ומפכה יש לבקש 'והחזירנו בתשובה שלמה לפניך', כי התשובה השלמה תתקיים רק אם יצרף לה האדם תפלה ראויה. עוד יש לרמז דבר זה במלוי תבת תשובה באפן זה: 'ת"ו ש"ן ו"ו ב"ת ה"י', שאותיות המלוי [ויניוית"י] בצרוף חמש אותיות תבת 'תשובה', עולות יחד בגימטריא כחשבון תבת 'בתפלה' (517). הרי כאן רמז שיעקר התשובה הוא רק בתפלה.

מצות התשובה קלה היא - כאשר מצרפים לה תפילה

על זו הדרך יש לפרש את דברי הכתוב. 'המצוה' האמורה כאן בפסוק, פרשו המפרשים (ראה פירוש הרמב"ן על אתר) שהיא מצות התשובה, 'אשר אנכי מצוה היום' - שאפשר וצריך לקיימה בכל יום, ונרמזת היא בתבות אלו, 'אשר אנכי מצוה' - העולות בגימטריא עם הכולל כחשבון התבות 'זו התשובה' עם האותיות (739). מכיון שמצוה זו שיכת בכל יום הרי שלא נפלאות היא ממך ולא רחקה היא, ואין צריך לבקש אחר זמן מיוחד המיעד לקיימה, אלא בכל עת יוכל האדם לקיימה. אכן, כדי שתהיה תשובת האדם שלמה, ותהא ראויה להתקבל לרצון לפני ה', צריך האדם ליצרף לה את התפלה הראויה, שיתפלל בזמנה ובכונת הלב וכונת הפה, ורק כאשר יעשה זאת תהיה גם חזרתו בתשובה מקבלת ומרצה למעלה.

הכנת הפה והלב לתפילה

לכן ממשיך הכתוב ומסכים (פסוק יד): 'כי קרוב אליך הדבר מאוד, בפיו ובלבבך לעשותו'. 'הדבר' הזה - הוא התפלה, וכאשר יכין האדם פיו ולבו לכונת אמירתה, תהיה התשובה קרובה מאוד להתקבל לרצון לפני ה' יתברך, ולא יעמד שום דבר לעכב כנגדה.

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאות הוא ממך ולא רחקה הוא. לא בשמים הוא... ולא מעבר לים הוא... כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיו ובלבבך לעשותו (ל יא-ט).

בימי הרחמים והסליחות, כאשר כל איש מישראל חרדה נפשו על ימי הדין הממשמישים ובאים, מחפש ומבקש הוא בכל כחו ומאדו עצות לזכות בדין. ואמנם ה' הרחמן חתר חתירה ונתן ידו לפושעים אשר אין יד טבעם משגת לשוב בתשובה, והודיעם כי אם ישובו אליו בלב שלם ויבקשוהו מאד, ויתפללו אליו בכל לב, יזכו להתקבל לפניו לרצון, ובלבד שתהיה עבודתם - עבודה שבבלב, שיש בה כונה ראויה, וכך תעלה תפלתם עד כסא הכבוד, ויקרע רע גזר דינם, ויתקבו ויחתמו בספר חיים טובים עם כל ישראל.

זהירות ממחשבות זרות בתפילה, ובפרט לבעל התשובה

רבנו זיע"א (שערי תשובה, מאמר כז) מביא רמז נאה לכך בתבת 'תשובה', שהיא ראשי תבות 'תפלה שלמה ומבררת בלי הרהור'. מרמז זה יש ללמד כי עקר התשובה הוא שמירת עיני התפלה על כל פרטיה, ובפרט שלא לחשב שום מחשבה אחרת בשעת התפלה, אלא יהיו כל מחשבות לבו נתונות אך ורק לעבודת בוראו ולרפוי כבוד שמים בעולם. כאשר יעשה בעל התשובה כך, תהיה תשובתו מעלה מאין כמותה, ואין תשובה גדולה מזו. לכן זהר בעל התשובה לכוון בתפלתו כראוי.

מכח קרבת ישראל לעבודת ה' - תתקבל תשובתם

לגדל חשיבות עיני התפלה ובפרט לבעל התשובה, ובשל הקשר בין שני ענינים אלו, נקבעה ברכה על עיניו זה כבר בתחלת התפלה, על ידי מסדרי התפלות - אנשי כנסת הגדולה, ובה אומרים ישראל: 'השיבנו אבינו לתורתך, וקרבנו מלכנו לעבודתך, והחזירנו בתשובה